

10 צעדים לחזקת הדמוקרטיה

תוכנית ביצוע לננסת ה-23

המנהל התקין
וטוהר המידות

הרשות
המבצעת

הרשות
המחוקקת

הרשות
השופטת

10 צעדים

להיזוז הזרמוֹרְשִׁיה

מדינת ישראל סובלת מעודף התרבות של גורמים שאינם נבחרים בראשם שופטים, יועצים משפטיים ופקידים. במקרים רבים מדי חוקי המדינה לא מכובדים בבית המשפט ושווטי בית המשפט העליון מתערבים בלי הצדקה בעבודת נבחרי הציבור. יועצים משפטיים בולמים לא פעם מדיניות של נבחרי ציבור ואף מקדים מדיניות עצמאית.

בעוד אותם גורמים מחיבים את נבחרי הציבור ורשותות המדינה לעמוד באמות מיד הגבהת שיקיפות, ניהול תקין וסבירות, דоказ האם מתנהלים בחוסר שיקיפות וחתת סטנדרטים ירודים מאד של מנהל תקין. ערכות מאגרי מידע בלתי חוקיים על אזרחים, הסתרת ועדה חשאית לסיןון שופטים, פועלות בניגוד עניינים ובחוסר סמכות של המשפטנים הבכירים בלשכת היועמ"ש הם רק חלק מביעת הפקידות והמשילות.

אתגרי המשילות בישראל נובעים מכשל ארוך ורב מערכתי של גופי השלטון השונים במדינה. כדי לאפשר לבחירתם של אזרחי ישראל לבוא לידי ביתו, התנוועה למשילות ודמוקרטייה מציעה עשרה יעדים מרכזיים למועדים ולמפלגות המתמודדות לכנסת ה-23.

אימוץ של כל אחת מהנקודות יוביל לתיקון ממשמעותי, אולם רק באימוץן של כל הנקודות ניתן יהיה לקדם את מדינת ישראל כדמוקרטיה חיה ומשגנתה.

הרשות השופטה

1. שינוי שיטת מינוי השופטים

שיטת מינוי השופטים בישראל סובלת רבות מהיעדר שקייפות ובקלה נאותים של הציבור, הנובעים מכך שבישראל הציבור ולנבחריו יש כח מוגבל ביותר במינוי שופטים ולמעשה הם במעט בזועדה, בעוד שהשופטים ועורכי הדין, שאינם מייצגים את הציבור, הם הרוב.

לשופטי בית המשפט העליון המכהנים יש גם זכויות וטו בשאלת מי ימונה לבית המשפט.vr נוצר בית משפט הנשלט על ידי קבוצת מיעוט המנצלת את עצמה, ונציגי הציבור זkokים לדילימ והסכמות כדי להשפיע על הרכב הרשות השופטת.

ברוב המוחלט של המדינות הדמוקרטיות, לרשות השופטת אין כל תפקיד במינוי שופטים ובוואדי שלא זכויות וטו. בדרך כלל נבחרי הציבור בראשות המבצעת או בראשות המחוקקת הם המינויים שופטים. יש לשנות את שיטת מינוי השופטים לדמוקרטית יותר, שקופה יותר ודומה יותר לנורווג בועלם.

הרשות השופטה

2. קביעת פסקת התגברות המילה الأخيرة של הכנסת

העם בוחר את נצינו לכנסת ולממשלה כדי שהם יחולכו וינחלו את המדינה בהתאם לערכיהם ולמדיניות שנבחרו לקדם. ההחלטה השיפוטית שהוביל נשיא בית המשפט העליון אהרון ברק לפני כ-20 שנה, העבירה את זכות המילה الأخيرة בקביעת חוקי המדינה מהכנסת לבית המשפט העליון, המרשה לעצמו לפסול חוקים או לעקם מתוכן.

הכנסת חיבת להחזיר לעצמה את הריבונות. לשם כך, יש לחוקק פסקת התגברות, הקובעת כי לבית המשפט העליון אין סמכות לבטל חוקים אלא לכל היוטר לתת פסק דין המצהיר על כך שלדעת שופטי בית המשפט חוק נוגד את חוקי היסוד או עקרונות יסוד. הכנסת תוכל לדון ולבטל או לשנות את החוק בהתאם להמלצת בית המשפט, אם יבחרו חברי הכנסת לעשות זאת.

הרשota השופטה

3. הגבלת הביקורת השיפוטית

ההפייה השיפוטית ביטלה את הדרישה שהוגה בישראל ונוגה בכל מדינות העולם ל"זכות עמידה". בישראל כל אדם המאונין בשינוי מדיניות, גם בנוגע שאינו נוגע לו אישית, יכול לוותר על הצורך לשכנע את הציבור ואת נציגו בדרכים דמוקרטיות, ולכפות את רצונו על הציבור באמצעות בית המשפט.

בית המשפט עוסק גם בתחוםים שאינם משפטיים, כדוגמת ענייני חוץ וביטחון, ואף משנה החלטות של נבחרי ציבור תוך שימוש בעילת הסבירות, המחליפה את שיקול הדעת של נבחר הציבור בשיקול הדעת של בית המשפט.

מלבד הבעיה הדמוקרטית שהנהלותו של בית המשפט מעוררת, פועלות אלה פוגעות באמון הציבור בבית המשפט והופכות אותו לשחקן פוליטי. יש לתקן את חוק יסוד: השפיטה ולהגדיר את עילות ההתערבות של בית המשפט העליון בחוק.

הרשומות המבוצעת

4. מינוי יועצים משפטיים למשרדיהם כמפורט אמון של השר

יועץ משפטי של משרד ממשלתי צריך להיות יד ימינו של השר ולסייע לו בקיום המדיניות של שולשמה נבחר. במצב ביום היועצים קבועים והשרים מתחלפים. כתוצאה לכך לעיתים נשחת החובה הפשוטה המוטלת על הדרג המקצועני לסייע לדרג המדיני הנבחר. הצעת החוק שהוצאה בכנסת ה-20 מבקשת לקבוע שיעוץ משפטי למשרד ימונה כמפורט אמון, בדומה למכ"ל.

הרשאות המבצעת

5. פיצול תפקידו הייעץ המשפטי לממשלה

הייעץ הוא גם התובע שמעמיד לדין, גם מעניק "עוז" משפטי לשרי הממשלה וגם מחזק במוונפול על יציג המדינה בבית המשפט. לריכוז סמכויות כה רב, ובמיוחד בידי של אדם שאיננו נבחר ציבור, אין אח ורע בעולם.

נכון להפריד בין התפקידים כדי למנוע ריכוז כוח בידי אדם אחד.

הרשות המבצעת

6. נושאי משרה בכירים – מינוי, קציבת כהונה, והפסקת כהונה על ידי השר

על פי החלטות ממשלה שונות, בשירות המדינה ישנים נושאי משרה בכירים שמיינויים מתבצע בהחלטת ממשלה על פי הצעה של שר וועדת איותור.

יש לקבוע משרות נוספות בשירות המדינה שימונו בדרך זו וחזק את תפקידם של נבחרי הציבור במינוי ובהפסקת כהונתם של אוטם נושאי משרה בכירים.

נושאי משרה אלה מתפקידים כחלק ממשרדי הממשלה והשרים נושאים באחריות מיניסטריאלית על עבודתם, אולם אין ביכולת השרים לפטרם או להעבירם לתפקידים אחרים. יש לתקן זאת בהחלטת הממשלה.

הרשות המחוקקת

7. הגברת כלי הפיקוח של הכנסת: חזק חובה התיאצבות עובי מדינה בזועדות הכנסת

כנסת ישראל היא אחד הפרלמנטים הבודדים בעולם המערבי, אשר לו ועדות הממונה מטעמו על מלאכת הפיקוח על הממשלה אין סמכות עצמאית וממשית לאכיפת התיאצבותם של עובי הממשלה וחובם להסביר על שאלות שנשאלו.

הסמכות לאכוף באופן אפקטיבי ולחיבר התיאצבות של עובי ציבור, בכירים ככל שיהיו, היא כמעט תנאי בסיסי לצורך פיקוח על עבודת הממשלה, ולא סמכות זו נשארת הכנסת כמעט ללא יכולות פיקוח.

יש לאפשר לו ועדות הכנסת להטיל עיזום כספי או להוציא צו הבאה לעובי ציבור אשר לא יעמוד בחובותם להגיע לו ועדות הכנסת או למסור מידע המתבקש על ידי הוועדות.

הרשota המחוקקת

8. הגדלת מספר חברי הכנסת ל-180

מספר חברי הכנסת במדינת ישראל נשאר 120 מאז קום המדינה, למרות שאוכלוסיית המדינה הכפילה את עצמה ביותר מפי-10 והוא נמור באופן ממשמעותי מהנהוג בעולם, בין ביחס לנודל האוכלוסייה ובין ביחס לתוצר הגולמי.

העומס המוטל על חברי הכנסת בחברות בוועדות או במענה לפניות ציבור נדול ביותר והוא פוגע ביכולתם של חברי הכנסת לפקח על הממשלה ולמלא את תפקידם לשירות הציבור.

יש להגדיל את מספר חברי הכנסת ל-180, ולשקל אפשרות שחקם יבחרו בשיטת בחירה איזורית או להקים בית נספ לפרלמנט הישראלי.

הרשota המחוקקת

9. העברת ענייני מימון הבחירה ומפלגות ממבקר המדינה לעודת בחירה המרכזית

כיום נמצאים חלק מהסמכויות הנוגעות לדיני הבחירה והתעבורה בידי וועדת הבחירה המרכזית, וחלק אחר הנוגע למימון הבחירה, לרבות הבחירה הפנימית, בידי מבקר המדינה.

פיצול זה יוצר בעיות מבניות ומשפטיות. לעיתים ניתנות החלטות סותרות ופרשנותו של מבקר המדינה לחוקי הבחירה שונה מפרשנותה של וועדת הבחירה המרכזית, דבר הפגע במעמדים ובמפלגות. בנוסף הענקת סמכויות ביצועית למבקר המדינה פוגעת בטוהר הביקורת שכן פועלות אלה לא יכולות להיות מבוקרות באופן אפקטיבי על ידו. בנוסף למבקר המדינה אין את כח האדם המותאם לביצוע ביקורת בזמן אמיתי ובפרק זמן קצר במיוחד.

יש לפעול ברוח המלצת הוועדה הציבורית לבחינת מימון פעילות פוליטית בראשות השופט דב לוי משנת 2000, לאיחוד הסמכויות הללו בידי של גוף אחד, ולהעביר את כל נושא ההחלטה על התנהלותן הכספי של המפלגות ומעמדים לידי וועדת הבחירה.

הנהל התקין וטוהר המידות

10. חקיקה ברורה בתחום ניגוד העניינים והשווואת כללי ניגוד העניינים לשופטים לנבחרי ועובדיו ציבור

ההסדרים הנוגעים לניגודי עניינים של נבחרי ציבור ועובדיו מדינה אינם קבועים בחוק, והיועץ המשפטי לממשלה קבע הנחיות המותרות שיקול דעת נרחב ביותר ליועץ המשפטי הממונה על קביעת ההסדרים. פעמים רבות נקבעת גישה מחמירה ביותר למניעת ניגודי עניינים, הגורמת לפגיעה ביכולתם של עובדים הציבור לבצע את עבודתם כראוי, וחושפת אותם לכתבי אישום בגין העבירה העומומה של " הפרת אמונים".

לעומת זאת, דואקא בנוגע לשופטים, שבהם נדרשת הקפדה יתרה על נקיון דעת ועל מראית עין, נקבע הסדר בחיקיקה והוא מפורש על ידי השופט עצמו, הדן בבקשת לفسילה או מחייב האם לפסול את עצמו מעיסוק במושאים שמניעים לפתחו.

יש להשוו את ההסדרים החלים על שופטים להסדרים החלים על נבחרי ועובדיו ציבור, ולהגדיר אותם באופן ברור ככל הניתן בחיקיקה, כדי לייצר וודאות משפטית ויעילות.